

Tres territoris, una mateixa terra

JOSEP GIRONÈS

Escriptor

Hi ha projectes que cauen bé des d'un bon començament, i més encara quan hi ha hagut l'encert de definir-los amb un bon títol. Aquest és el cas de la iniciativa "Tres territoris, una mateixa terra", que fou presentada oficialment a Morella el passat 24 de març, en un acte carregat de transcendència que comptà amb la presència del president del Consell Comarcal de la Terra Alta, del president de la comarca aragonesa del Matarranya i de l'alcalde de Morella.

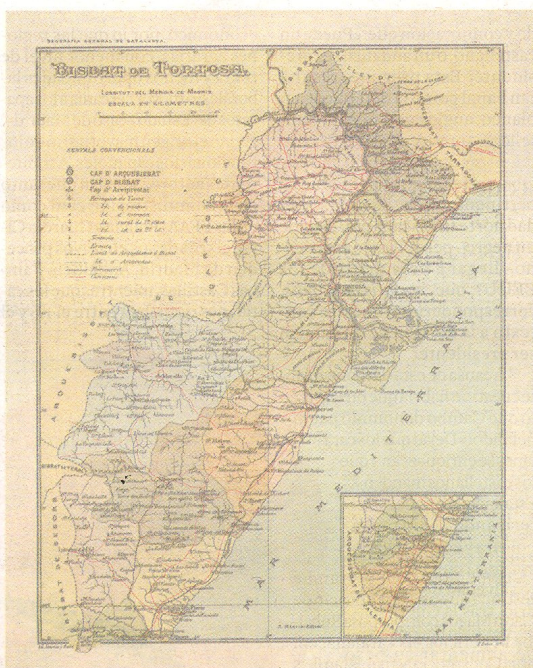
Amb aquesta iniciativa els organitzadors volen exposar a la ciutadania autòctona –i també potenciar de cara a l'exterior– tots els vincles històrics i culturals existents entre els diversos pobles que formen part d'aquests territoris, per tal d'aconseguir dinamitzar l'economia i el turisme, així com la relació social existent des de fa molts segles.

Efectivament, al llarg de molts anys els territoris –que fins fa poc temps en l'aspecte religiós depenien de la Diòcesi de Tortosa– estaven agermanats per uns costums i vincles que es manifestaven amb usos quotidians semblants, per no dir idèntics. Així mateix, les creences religioses –primer musulmanes i després cristianes– també van generar un patrimoni arquitectònic amb trets molt semblants, de la mateixa forma que la pertinença a un mateix estat feia possible una arquitectura

senyorial, militar i popular de similar aspecte.

A desgrat de les ancestrals vies de comunicació deficientes existents en èpoques pretèrites, el comerç seguia unes rutes establertes que facilitaven els intercanvis de productes entre les diferents comunitats. Aleshores, era fàcil que les mantes i les cotilles morellanes arribessin al Baix Aragó i a la Catalunya meridional, de la mateixa forma que els cereals aragonesos arribaven fins al port dels Alfacs, camí de Tarragona i de Barcelona. Així mateix, els olis i els vins de la zona de l'Ebre participaven d'una dinàmica que els permetia el seu consum molt més enllà del seu àmbit de producció. Altrament, les diverses fires agropecuàries eren punts de trobada on es compraven, es venien o es barataven els productes derivats de l'agricultura, de la ramaderia i de l'artesania. En aquestes fires també s'hi organitzaven tot un seguit d'activitats lúdiques que igualment seguien un patró d'arrel popular, entre les quals destacava una gastronomia lligada als productes de la terra i a la ramaderia porcina, ovina i cabrum, sense oblidar la rebosteria que té l'origen en el domini sarraí. Ah!, i tot s'acabava festivament amb els cants populars de taverna i el conegut ball de la jota.

A banda de la unitat del teixit social, al llarg de bona part del segle XIX existiren institucions polítiques que tenien incidència a l'àmbit de referència, com la Comandància del Maestrat, que tenia encarregada la protecció de les comarques situades al nord de Castelló i les terres catalanes de

Gandesa, situada entre Catalunya, Aragó i València, ha estat cabdal en la història

la dreta de l'Ebre. També la Comandància Marítima de Tortosa inclogué en el seu domini les comarques castellonenques del Ports i el Baix Maestrat.

Amb el pas dels anys, l'esperit unitari del poble va patir la divisió territorial impulsada amb l'aparició de les províncies, a més de les ansies disgregadores dels separatadors espanyols, que van imposar els desmembraments dels territoris pertanyents al bisbat de Tortosa. També hi jugà en contra la mala planificació de carreteres, la curta vida de la línia fèrria de la Val de Zafán, la inviabilitat del canal entre Amposta i Sant Carles de la Ràpita, l'enfonsament de la navegació fluvial i, encara avui, la fal-

ta d'una línia fèrria desdoblada entre Tarragona i Castelló. Per sort, ara per ara, la ciutat de Morella i les comarques del Matarranya i de la Terra Alta encara comparteixen un idioma, aspectes culturals i formes de vida molt semblants. A l'agricultura es continua amb el conreu de l'olivera, l'ametller i la vinya; els productes derivats del porcí i dels ramats de cabres i ovelles tenen signe d'identitat qualificat, igual com els derivats de la farina. A banda, el paisatge que agomola el territori continua amb l'esplendor de sempre, al mateix temps que la ciutadania segueix amb plena consciència de formar part d'un territori que no entén de divisions artificials polítiques, religioses o administratives.

Ara per ara, fa de bon veure que Gandesa i la comarca formin part d'aquesta iniciativa. La ciutat, situada en un important encreuament de camins entre Catalunya, Aragó i València, ha estat cabdal en diverses fases de la història. Així ho testimonien els rastres arquitectònics ibers, romans i àrabs, però bé que fou en el temps dels cavallers de l'Orde del Temple quan es constituí en el centre administratiu més important dels temples de l'Ebre ençà. I també cal esmentar la importància que tingué durant la Batalla de l'Ebre, quan el bàndol nacional es parapetà a Gandesa per evitar l'avanç de l'exèrcit de la República.

Per tot plegat, esperem que la iniciativa de recordar que tots formem part d'un mateix àmbit ajudi a refermar la proposta d'una mateixa terra que es viu amb harmonia per les diverses comunitats.